

DR. BACSÁK GYÖRGY EMLÉKEZETE

Rendkívüli életpálya ért véget, amikor 1970. március 4-én dr. Bacsák György, a föld- és ásványtani tudományok doktora, Társulatunk tiszteleti tagja meghalt. Ha volt valaki, akiről állíthatjuk: két életet élt, róla biztosan mondhatjuk. S kerek évszázadot átfogó élete nemcsak tartamában tett ki két átlagos emberi életet, hanem tartalmában is.

1870. június 5-én született Pozsonyban. Jogi doktorátust szerzett és jószágigazgatóként ment nyugdíjba 1925-ben. S így lezárulván egyik életpályája, megkezdte a másikat: a tudományos munkát. Először a Magyar Nemzeti Múzeum néhány ásatásán vett részt jégkori települések feltárásában. Érdeklődése közben mindinkább a jégkorokat kiváltó okok felé fordult: így ismerkedett meg az akkor már egy évtizedes, de mindinkább a támadások keresztüztüzebe kerülő Milankovič féle jégkor-elmélettel. Először Milankovič néhány kisebb tévedését korrigálta, azután a glaciális, szubarktikus és szubtrópusi éghajlatnevezések bevezetésével áttekinthetőbbé tette az elmélet leírását, végül az elméletet támadó csillagászoknak bebizonyította, hogy ellenvetésük nemcsak önmagában megalapozatlan, de a pontos számítások szerint megalapozhatatlan is, mert egyszerű logikai tévedésről van szó. E fontos megállapítását 1942-ben tette közzé a Csillagászati Lapok-ban, akkor volt 72 éves. A pályaelemek ingadozásainak grafikus feldolgozása lehetővé tette számára az eredeti elmélet és korszakbeosztás további finomítását is; így vált ez a jégkor-kronológia a Milankovič-Bacsák féle jégkor-elméletté.

1955-ben a kandidátusi fokozat átugrásával akadémiai doktori címet kapott. Tíznel több munkát publikált, utolsó dolgozata: „A kitüntetett környed oka és összefüggése a negyedkori eljegesedésekkel” 1963-ban jelent meg. S itt célozni kell arra a rendkívüli nehézségre, mellyel annak kell megküzdenie, aki Bacsák munkásságát valamelyik tudományszakba akarja besorolni. Ő maga mondta, hogy amikor a föld- és ásványtani tudományok

doktora címet kapta: gondolkodott a bizottság, milyen doktori címet adjanak, s nem jutott jobb az eszükbe. Bacsák tudományos munkája valóban legalább három tudományág, a földtan, a csillagászat és a klimatológia számára jelentős. S nem kell külön hangsúlyozni, hogy a jégkori kronológia milyen fontos a szepleológus számára. Bacsákot kezdettől fogva szoros kapcsolatok fűzték a barlangkutatókhoz. Munkájáról először 1940. május 28-án számolt be a Barlangkutató Társulat előadójánál. Két évtizeddel később, 1961-ben a bécsi III. Nemzetközi Szpeleológiai Kongresszuson tartott nagyszerű előadást, ez volt utolsó külföldi szereplése.

Mindez elegendő volna, hogy Bacsákot kiemelkedő egyéniségnek tartsuk. Pedig tőle nemcsak a jégkor titkairól tanulhatunk, hanem hogy hogyan lehet egy évszázadot leélni. Grafikonok, csillagászati számítások: ennél kevesebb is elég, hogy valaki szobatudóssá váljék. De ő nem lett az. Lobogó lelkesedéssel szerette a tudományát, de szeretete a fizikai munkát, a szabad levegőt, a sportot is. Tudta, hogy ez nem időpazarlás, mert kamatostul visszatérül. A magas kor, amit megért, s a nagy eredmények, melyeket elért, igazát bizonyítják. Így tudta élete végéig megőrizni azt a fiatalos tüzet, amely környezetére is sugárzott. Gyermekkora őmlégragyogóbb emlékei közé tartoznak azok az órák, amikor elbeszéléseit hallgattam életéről, munkájáról.

A kiegyensúlyozott öregségnek megfelelő bölcsességgel nézte az életet. Talán egy évtizede mondta, minden emóció vagy pátozoz nélkül: rendezem írásaimat, hogy más is kiismerje magát bennük, ha meghalok. Valóban, ragyogó örökséget, nagy szellemi kincseket hagyott ránk. A mi dolgunk, hogy tanuljunk tőle, és kamatoztassuk örökségét. S ha őt magát nem felejtjük el — mert nem fogjuk elfelejteni — ez nem a mi érdemünk. Ő tette magát felejthetlenné.

Gádos Miklós

DR. SCHRÉTER ZOLTÁN EMLÉKEZETE

1970 januárjában, 87 éves korában hunyt el Társulatunk egyik nagynevű alapító tagja dr. Schréter Zoltán.

Mint lelkes fiatalember, tevékeny szerepet játszott a Karszt- és Barlangkutató Társulat hajdani elődje, vagyis a Földtani Társulat 1910. évi Barlangkutató Bizottságában, majd az ebből 1913-ban létesült Barlangkutató Szakosztályában. Hat évvel később, 1919 tavaszán, mikor a forradalmi megújulás frissítő szele behatolt a tudományos egyesületek addig konzervatív falai közé is, Schréter Zoltán a legelső közt volt az új társulati szakosztály választmányában.

Azóta kerek fél évszázad telt el. De Schréter Zoltán rajongó, önzetlen természetszeretője soha nem változott meg. Élete pályája töretlen irányt követett mindvégig, az őszinte, mindig a meggyőződést követő, nyílt tekintetű és nyílt szívű kutató tudós maradt.

Dr. Schréter Zoltánnak összesen 112 kisebb szakcikke és 5 nagyobb, könyv alakú, terjedelmesebb tanulmánya jelent meg. Ezek közül tíz foglalkozik kimondottan barlangtani, illetve karszthidrológiai témával. Utóbbiak közül most csak a legfontosabbakat említem meg. 1912-ben a *Komarniki-barlang* kialakulástörténetét, 1918-ban a *Csoklovina-barlangot*,

1925-ben pedig a Bihar megyei *Fonóházi-barlangot* ismertette. Karszthidrológiai dolgozatai közül legjelentősebbek a *budai hévforrások* fejlődéstörténetéről 1912. évben, továbbá az esztergomi szenterület karsztvizeiről 1941. évben írt munkái. 1941-ben Magyarországon elsőnek foglalt állást az *egységes karsztvízszint* elmélet mellett, továbbá felhívta a figyelmet arra, hogy városaink vízellátása a jövőben reá lesz utalva a karsztvíz felhasználására is.

Az Aggteleki-karsztfennsíkrol, a Bükk-platóról és az Esztergom környéki mészkőhegyekről írt földtani—rétegtani tanulmányai, valamint az azokhoz csatolt részletes geológiai térképek — bár jóval tágabb tárgykört ölelnek fel — de nélkülözhetetlen alapadatokat szolgáltatnak minden ott végzendő barlangtani és karszthidrológiai kutatómunkához.

Dr. Schréter Zoltán tudományos munkássága elismerésül a Földtani Társulat 1948-ban, a Hidrológiai Társaság pedig 1967-ben tiszteletbeli tagjává választotta. 1938—1945-ig a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, az Akadémia átszervezése után a föld- és ásványtani tudományok kandidátusa, 1957-től pedig a tudományok doktora. 1955-ben a „Szocialista Munkáért” érdeméremmel, 1969-ben a „Munka Érdemrend” arany fokozatával tüntették ki.

Dr. Schréter Zoltán mint igaz, őszinte és jellemes embert is nagyra kell becsülnünk. Tudományos kitérítéseit nem törtető könyökléssel, hanem szorgalmas munkával érdemelte ki. Soha nem kímélte magát a testi fáradtságtól sem. Kitűnő hegymászó volt és szívós, kitartó fizikumát még idős korában

is megőrizte. Emlékszem, hogy amikor 67 éves korában a Borsodi-szénmedence geológiai újratérképezését végezte, a hozzá tanulmányi gyakorlatra beosztott fiatal egyetemi hallgatók alig bírtak lépést tartani a napról-napra elvégzett terepbejáráson. Legszebb emberi tulajdonsága azonban az volt, hogy tudását mindig szívesen megosztotta másokkal. Bárki bármikor felkereshette tanácsáért, útbaigazításért. Fiatal kollégáinak igazán lelkesedéssel igyekezett bevezetést nyújtani a föld mélyének titkaiba.

Dr. Jaskó Sándor

DR. SCHRÉTER ZOLTÁN KARSZTHIDROLÓGIAI IRODALMI MUNKÁSSÁGA

- A Popovo polje. — Term. Tud. Közlöny. 41. kötet. 1909.
- A Komarniki-barlang kialakulásának története. — Földtani Közlöny. 42. kötet. 1912.
- A budapesti hévforrások fejlődéstörténete. — Magyar Balneológiai Értesítő, 5. kötet. Budapest, 1912.
- Néhány adat a borsod-hevesi Bükkhegység ősrégészetéhez. — Barlangkutatás, 4. kötet. 1916.
- A Csoklovinai-barlang. — Barlangkutatás. 5. kötet, 1918.
- Az Esztergomi-szénmedence földtani viszonyai. — (Társzerzők: Rozlitznik és Telegdi Róth K.) 1922.
- A Fonóházi-barlang Bihar megyében. — Barlangkutatás, 10. kötet 1926.
- Aggtelek környékének földtani viszonyai. — Földt. Int. Évi Jelent. 1925—28-ról.
- A karsztvízről. — Hidrológiai Közlöny. 20. kötet. 1941.
- A Bükkhegység geológiája. — Beszámoló a Földt. Int. Vitaüléséről. 5. kötet 1943.
- Az esztergomi szenterület karsztvizei. — Technika. 1949.
- A Bükkhegység régi tömegének földtani és vízföldtani viszonyai. — Hidrológiai Közlöny. 34. kötet. 1952.
- Die geologischen Verhältnisse des Bükkgebirges. Karszt- és Barlangkutatás. I. kötet.

LAKATOS LÁSZLÓ

1939—1970

Lakatos Laci tragikus hirtelenséggel, barlangi kutatómunka közben távozott közülünk.

Nevét hiába keresnénk nagy tudósaink, híres kutatóink között. A barlangkutatás egyszerű közatonája volt. Tíz éven át volt tagja Társulatunknak és a Budapesti Vörös Meteor barlangkutató csoportnak. Rendszeresen dolgozott az Alsó-hegy feltárásában Bódvaszilason és Szögligeten. Több alkalommal részt vett a barlangi mentőszolgálat tevékenységében. Egy évig — hivatásszerűen — idegenvezető volt az akkor újjól megnyílt Pál-völgyi-cseppkőbarlangban.

1969 novemberében a bódvaszilasi Meteor-barlangban továbbjutási kísérlet közben szenvedett balesetet. A súlyos koponyasérülést nagyon erős szervezete sem tudta legyőzni. Két hónapi eszméletlen szenvedés után 1970. január 4-én meghalt, harminc éves korában.

Emlékét örökre megőrizzük, s a Meteor-barlang kutatásának folytatásával kívánjuk Lakatos László tervét valóra váltani.

Ránky Ernő

INHALT

Károly Jamrik: Feierliche Rechenschaftsablegung 1

STUDIEN

Dr. István Sárváry: Über die Fragen der Genetik der Schachthöhlen 5
István Szenthe: Erfolgreiche Erschliessungsergebnisse in der Karstschacht von Vecsembükk 15
Attila Walkovszky: Mikroklimamessungen im Karstschacht von Vecsembükk 17
Dr. György Dénes: Die erste Literaturangabe über die Schächte des Tornauer Alsó-hegy 19
Dr. Dénes Balázs: Vertikale Innenschächte im Central Kentucky Karst 21
László Rónaki: Erforschung der Vízfő-Quelle und deren Höhle 25
László Kardos: Beobachtungen über die Wetterführung im Eingangsbereich der Höhlen 31
Dr. Dénes Balázs: Eine Studienreise von Alaska bis zum Feuerland 35

RUNDSCHAU

Sótano de las Golondrinas (*D. B.*) 39
 Neue Ausrüstung in der Schachtforschung (*J. Frecska*) 41
Ausländische Nachrichten, Rundschau
 Die längsten Höhlen der Welt (*Gy. Dénes*) 43
 Jean Corbel zum Gedächtnis (*D. Balázs*) 43
 UIS-Bulletin (*D. B.*) 44
Inländische Ereignisse in der Karst- und Höhlenforschung 48
Das Leben der Gesellschaft
 Veränderungen in der Organisation (*K. Sz.*) 50
 Dr. György Bacsák zum Gedächtnis (*M. Gádoros*) 54
 Dr. Zoltán Schréter zum Gedächtnis (*S. Jaskó*) 55
 László Lakatos zum Gedächtnis (*E. Ránky*) 55

СОДЕРЖАНИЕ

Кароль Ямрик: Праздничный расчет 1

ДОКЛАДЫ

Др. Иштван Шарвари: О вопросах генетики отвесных шахтообразных пещер 5
Иштван Сенте: Удачные результаты вскрытия в отвесной шахтообразной пещере Вечембюкк 15
Аттила Валковски: Измерения микроклимата в отвесной шахтообразной пещере Вечембюкк 17
Др. Дёрдь Денеш: Первое литературное данное об отвесной шахтообразной пещере Алшохедь у Торны 19
Др. Денеш Балаж: Вертикальные пещерные шахты на „Централь Кентуки Карст“ 21
Ласло Ронаки: Визфёфорраш и разведка его пещеры 25
Ласло Кордош: Наблюдения климата во входной части пещер 31
Др. Денеш Балаж: На научной командировке с Аляски до Огненной Земли 35

ОБЗОР

Сотано де лас Голондринас (*Д. Б.*) 39
Иностранные известия, обзор журналов
 Самые длинные пещеры нашей Земли (*Д. Денеш*) 43
 Память Жана Корбела (*Д. Балаж*) 43
 УИС-Буллетин (*Д. Б.*) 44
Происшествия в отечественных карстовых и пещерных исследованиях 48
Общественная жизнь
 Изменения в организации (*К. С.*) 50
 Память Др-а Дёрдь Бачак (*М. Гадорос*) 54
 Память Др-а Золтан Шретер (*Ш. Яшко*) 55
 Память Ласло Лакатош (*Э. Банки*) 55

ENHAVO

Károly Jamrik: Jubilea raporto 1

TRAKTATOJ

D-ro István Sárváry: Pri la problemoj de la genetiko de la gufroj 5
István Szenthe: Sukcesa malkovro en la Gufro Vecsembükk 15
Attila Walkovszky: Mikroklimataj mezuradoj en la Gufro Vecsembükk 17
D-ro György Dénes: La unua literatura indiko pri la gufroj de la monto Tornai Alsó-hegy 19
D-ro Dénes Balázs: Vertikalaj ŝaktoj en la Central Kentucky Karst 21
László Rónaki: Esploro de la fonto Vízfő kaj ĝia groto 25

László Kardos: Klimataj observoj en la enireja parto de grotoj 31
D-ro Dénes Balázs: Studovojo de Alasko ĝis Fajrolando 35

RECENZOJ

Sótano de las Golondrinas (*D. B.*) 39
Novajoj el eksterlando
 La plej longaj grotoj de la tero (*Gy. Dénes*) 43
 Memoro de Jean Corbel (*D. Balázs*) 43
 UIS-Bulletin (*D. B.*) 44
Enlandaj novajoj en la speleologio 48
Asocia vivo
 Ŝanĝoj de la organizo (*K. Sz.*) 50
 Adiaŭ al D-ro Gy. Bacsák, Dr. Z. Schréter, L. Lakatos. 54

Képünk a hátsó borítólapon: Az alsó-hegyi Fertés — zomboly nyílása (Dr. Kósa Attila fényképe.)